

**Міністерство науки і освіти України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Чернігівський національний технологічний університет
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди**

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

**Збірник наукових праць
ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції
27-28 вересня 2019 року**

Чернігів-2019

Голова оргкомітету – Шкарлет Сергій Миколайович, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чернігівського національного технологічного університету

Співголова оргкомітету – Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Заступник голови оргкомітету – Маргасова Вікторія Геннадіївна, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, проректор з наукової роботи Чернігівського національного технологічного університету

Заступник голови оргкомітету – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Відповідальний секретар, координатор конференції – Зайцев Володимир Олексійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичної реабілітації Чернігівського національного технологічного університету

Члени оргкомітету:

Бережна Таміла Іванівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений працівник народної освіти України, професор кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Гончаренко Марія Степанівна, доктор біологічних наук, професор, професор кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, голова Всеукраїнської громадської організації «Асоціація валеологів України»;

Завалевський Юрій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, в.о. директора Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України;

Остапенко Людмила Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету;

Левицька Надія Сергіївна, кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації Чернігівського національного технологічного університету

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Чернігівського національного технологічного університету,
протокол № 8 від 02.10.2019 року*

П 24 **Педагогіка здоров'я**: збірник наукових праць ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка здоров'я» (м. Чернігів, 27-28 вересня 2019 р.). – Чернігів, 2019. – 392 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті теоретико-методологічні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Шукатка О.В. Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей в університетах	232
Щербак Н.І., Мулявіна Є.В. Визначення стану опорно-рухового апарату учнів загальноосвітньої школи	234
Щербак І.М., Кічка Д.В. Шляхи формування репродуктивного здоров'я молоді	236
Щербак І.М., Сєкіна Н.Д., Смілянська О.О. Організаційно-педагогічні здоров'язбережувальні технології на уроках китайської мови	239
Щербак І.М., Шевченко А.С., Грєєва Г.Ю. Стрес та його вплив на організм людини	243
Saturska H., Panchyshyn N., Petrashyk Y., Terenda N., Romanjuk L., Lytvynova O., Romanjuk N., Smirnova V., Slobodian N., Lishtaba L. Sustainable development principles and their implementation into the education process of public health masters	246
Shcherbak I.M., Perlova S.D., Kopylova D.A., Koval K.O. Influence of the healthy way of life on efficiency in studies	247

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Балим О.А., Телих О.А., Балим В.Г. Корекційно-реабілітаційна робота по забезпеченню соціалізації та зміцненню здоров'я дитини з порушенням інтелекту	250
Батраченко Д.В. Особливості розвитку сюжетно-рольової гри у дітей із ЗНМ	254
Бережна В.С. Вплив ігрової діяльності дітей із ТПМНА міжособистісну взаємодію як основний чинник розвитку дитини дошкільного віку	257
Бондар В.І., Золотоверх В.В. Освітня інтеграція дітей з особливостями інтелектуального розвитку: пошуки і перспективи	259
Бондаренко А.О. Особливості навчання дітей дошкільного віку розповіді за серією сюжетних картинок	263
Бондаренко Ю.А. Корекційний вплив музичної діяльності на розвиток особистості дошкільника зі зниженим зором	266
Бровченко А.К., Шаповалова В.О., Шаповалов В.В. Підгрунття та проблеми медико-психологічного та юридичного супроводу в інклюзивній освіті	268
Білик К.В. Сучасні аспекти особливостей розвитку та сюжетно-рольової гри у дітей із загальним недорозвиненням мовлення	273
Голуб Н.М., Перлова В.В. Підготовка майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	275
Звєрєва С.М. Фонематичні процеси як основа формування звуковимови	278
Іонова О.М., Партола В.В. Інклюзивна освіта молодших школярів: антропософсько-орієнтований підхід	281
Казачінер О.С. Розвиток інклюзивної компетентності вчителів мов і літератури у системі післядипломної освіти	285
Калашникова О.О. Формування фонематичних процесів у дітей дошкільного віку	288
Коваленко В.Є. Взаємодія шкільного та позашкільного освітнього середовища в інклюзивному навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями	290
Лавренко Ю.К. Особливості діалогічного мовлення дітей дошкільного віку	293
Петрищева К.В., Шах М.О. Логоказка як метод розвитку артикуляційної моторики у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення	295
Прокопенко І.Ф., Рябченко О.Л., Бойчук Ю.Д., Мірошниченко О.М. Професор Іван Панасович Соколянський: харківський період життя і діяльності	298

прийняти думку партнера по грі (спілкування), знаходити компромісне рішення в спірній ситуації.

За спостереженнями логопедів діти з важкими порушеннями мовлення часто втрачають можливість спільної діяльності з однолітками із-за невміння виразити свою думку, страху показатися смішними, хоча правила і зміст ігор їм доступні. Порушення загальної і мовленнєвої моторики викликають у дітей швидко втому. Неврівноваженість, рухове занепокоєння, метушливість у поведінці, мовна стомлюваність ускладнюють включення в колективну гру. Наприклад, ці діти можуть відчувати боязкість при включенні в гру через страх за свою мовну некомпетентність [2, с. 199].

Отже, сутність проблеми вивчення міжособистісної взаємодії у дошкільників з важкими порушеннями мови полягає у впливі гри на розвиток дитячих творчих здібностей і особистісних якостей. Гра створює позитивний емоційний фон, на якому всі психічні процеси дітей протікають найбільш активно. Використання ігрових прийомів і методів при роботі з дітьми, їх послідовність і взаємозв'язок сприятимуть у вирішенні проблеми корекції тяжких порушень мовлення.

Наведені вище особливості розвитку дітей з важкими порушеннями мови не можуть бути подолані спонтанно. Вони вимагають проведення цілеспрямованої корекційно-розвиткової роботи під керівництвом вузькокваліфікованих фахівців.

Література

1. Гаркуша Ю.Ф. Коррекционно-педагогическая работа в дошкольных учреждениях для детей с нарушениями речи / Под ред. Ю.Ф. Гаркуши. - М.: Секачев В.Ю.. ТЦ «Сфера», НИИ Школьных технологий, 2008. – 128 с.
2. Конопляста С. Ю. Логопсихология: навч. посіб. –К.: Знання, 2010. – 293 с.
3. Слинко О.А. К изучению проблемы межличностных отношений дошкольников с нарушениями речи // Дефектология. – 1992. - № 1. – С. 62 – 67.
4. Специальная психология: учебное пособие для студентов высших пед. учебных заведений/ ред. В.И. Лубовского, – М.: Академия, 2006. – 464 с.
5. Шукшина Л.М. Допомога дітям з мовленнєвими проблемами. – К.: Шк. світ, 2012. – 128 с.

Бондар В.І., Золотоверх В.В.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди

ОСВІТНЯ ІНТЕГРАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ПОШУКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Освіта була і залишається пріоритетним напрямом політики держави та стратегічним ресурсом формування особистості та її самореалізації. У концепції «Нова українська школа» зазначається, що вона є основою інтелектуального, духовного, фізичного, культурного розвитку дитини, її успішної соціалізації, економічного добробуту держави та запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою.

Реалізація визначених концепцією мети і завдань діяльності Нової української школи потребує значного підвищення якості освіти на доступному для кожної дитини рівні та готовності до шкільного навчання, починаючи з дошкільного віку.

Розв'язуючи складне і відповідальне завдання щодо формування особистості дитини, розвитку духовних, моральних цінностей і фізичної досконалості варто враховувати, що у навчально-виховному процесі вчителі початкових класів загальної середньої освіти стикаються з дітьми, навчання яких ускладнюється труднощами, зумовленими тими чи іншими відхиленнями в розвитку.

Дослідження психологів засвідчують, що серед учнів молодшого шкільного віку майже 30% мають проблеми психічного розвитку і потребують тимчасової або постійної допомоги. Їх можна умовно поділити на дві групи: тих, у кого відставання в психічному розвитку виникло в наслідок органічного ураження ЦНС і тих, у кого відставання викликане затримками розвитку різного генезу.

Неуспішність учнів початкової школи часто зумовлена й самим педагогічним процесом: переобтяженістю змісту навчання, низьким рівнем готовності до опанування знань, завищеним рівнем вимог, що прописані у навчальних програмах, перенаповненням класу учнями, що обмежує можливості здійснювати індивідуальний і диференційований підходи до навчання. У сукупності цих причин учень не може самотійно без допомоги вчителя впоратися із завданнями, оскільки крім здібностей від нього вимагається посидючість, працездатність, цілеспрямованість та вмотивованість навчальної діяльності, що нажаль, ще не сформувалися у частини дітей на належному рівні.

У педагогічній практиці також спостерігається тенденція, коли вчитель вже на перших етапах навчання не усвідомлено і часто безпідставно поділяє учнів на «здібних» і «нездібних» та, відповідно, прогнозує подальший їхній розвиток. Необґрунтований поділ дітей за принципом «успішний» і «неуспішний» негативно позначається на психічному розвитку останніх та спричиняє невпевненість у власних можливостях.

Неуспішність у навчанні може також виникати внаслідок недорозвинення в учнів сенсорних аналізаторів, мовлення, моторики, бідності словникового запасу та інших причин. Ці порушення мають легкий характер, а тому не завжди вчасно виявляються вчителем. Подолати їх наслідки можна перевіривши слух, зір чи психофізичний стан дитини, звернувшись за допомогою до лікаря, логопеда, психолога.

Найбільш чисельну групу серед «невстигаючих» становлять діти з педагогічною і соціальною занедбаністю, ЗПР, загальним недорозвитком мовлення, а також діти «зони ризику». Основними причинами їхнього відставання є не патологічні порушення основних психічних процесів, а вади опорно-рухового апарату, парціальні ураження ЦНС, різноаспектні

фактори – соматогенні, зумовлені фізичною ослабленістю та психогенні, пов'язані з психічною депривацією.

Характерною особливістю таких дітей є те, що при відносно збережених можливостях інтелекту в них недорозвинені ті психічні процеси, що забезпечують розвиток пам'яті, мислення, мовлення, уваги, моторики тощо. Ці діти посідають проміжне місце між дітьми типового розвитку і розумово відсталими.

Навчання таких дітей в інклюзивних класах буде цілком виправданим, бо завдяки спільній діяльності вчителя і асистента забезпечуватиметься подолання шкільної неуспішності та одержання якісної освіти на доступному їм рівні. У разі досягнення стабільних успіхів у навчанні і поведінці, діти інклюзивного класу можуть бути переведенні до навчання в основний клас.

Дещо складніше вирішується проблема інклюзивного навчання дітей, у яких інтелектуальне порушення виникає внаслідок стійкого, органічного ураження ЦНС у пренатальний, натальний і постнатальний періоди. Загальними ознаками психічного недорозвитку дітей цієї категорії є більш складні стійкі порушення пізнавальної діяльності, мовлення, пам'яті, уваги, моторики, порушення рівноваги між нервовими процесами збудження і гальмування, обмеженість та не диференційованість сприймання, запам'ятовування та відтворення вивченого. У дітей спостерігається недорозвинення емоційно-вольової сфери і поведінки в цілому.

Залежно від причин, часу виникнення і місця локалізації ураження ЦНС у дітей виникає легка, помірна або тяжка розумова відсталість. Такі діти відрізняються між собою особливостями психічного, фізичного, інтелектуального розвитку та рівнем їхніх потенційних можливостей. Одні з них за період навчання у спеціальній школі (11-12 р.) опановують адаптовані освітні програми для учнів молодших класів закладів загальної середньої освіти та отримують професійно-трудова підготовку. Інші, за цей же період засвоюють навчальну програму в обсязі 1-2 класу, а ще інші – отримують лише елементарні навички читання, письма, рахунку та навички самообслуговування, особистої гігієни і просторової орієнтації.

Як засвідчує досвід, досягнення такого рівня розвитку стає можливим, тому, що знання в учнів спеціальної школи, на відміну від учнів звичайної школи, формуються у процесі навчання їх за спеціальними адаптованими освітніми програмами, підручниками, з активним використанням спеціальних методів і педагогічних технологій. По-друге, навчальний процес здійснюється кваліфікованим, компетентним корекційним педагогом, який обізнаний з психофізичними особливостями учнів і враховує їх у навчальному процесі з метою активного управління процесом їхнього розвитку. При цьому потрібно враховувати, що чим нижчий рівень психічного розвитку учня, тим вищим має бути рівень готовності вчителя до роботи з такою дитиною.

Корекції порушень психічного розвитку сприяє також включення до навчального плану спеціальної школи оригінальних освітніх предметів і корекційних занять, зміст яких стимулює компенсаторні процеси розвитку учнів та створює умови для вирівнювання індивідуальних рис і якостей особистості (соціально-побутове орієнтування, лікувальна фізкультура, ритміка, розвиток мовлення).

Крім того, у спеціальній школі класи комплектуються за диференційованим принципом – від 4-6 учнів у класі до 12, залежно від нозології, потреб і можливостей кожної дитини. Такий підхід до наповненості класів освітньої інтеграції забезпечує надання учням кваліфікованої індивідуальної допомоги і підтримки в той момент, коли в цьому виникає потреба. При цьому не порушується логіка уроку.

Набутий впродовж десятиріч оригінальний досвід корекційного спрямування навчального процесу на подолання недоліків психічного розвитку і попередження їх виникнення в учнів цієї категорії має бути перенесений в практику діяльності закладів загальної середньої освіти.

Нами розроблено модель освітньої інтеграції, що ґрунтується на створенні при таких навчальних закладах (за наявності відповідного контингенту) системи диференційованих класів для дітей з різними пізнавальними можливостями (із затримкою психічного розвитку, легкою, помірною і тяжкою відсталістю). Ця система включає: основний клас (для дітей вікової норми); інклюзивний клас (для дітей з різними формами затримки психічного розвитку і легкою розумовою відсталістю); клас компенсаторно-розвиткового навчання (для дітей з помірною розумовою відсталістю) та соціально-педагогічний клас (для дітей з тяжкими порушеннями розвитку).

Концепція освітньої інтеграції ґрунтується на принципі диференційованого навчання дітей з різними пізнавальними можливостями і потребами за варіативними навчальними програмами, зміст яких відрізняється як глибиною та обсягом матеріалу, так і методами та формами навчання. Чим нижчий рівень психічного розвитку дитини, тим менший обсяг обов'язкового для опанування навчального матеріалу і більш доступні методи роботи з такими дітьми.

Освітню інтеграцію ми розглядаємо як складний цілеспрямований процес навчання дітей з особливостями інтелектуального розвитку в диференційованих класах закладів загальної середньої освіти, як засіб формування інтелектуальних якостей, духовного, фізичного, культурного розвитку дітей, включення їх у різноманітні зв'язки і стосунки з дітьми типового розвитку за умов підтримки і супроводу цього процесу організаційними, дидактичними та технологічними засобами. Ця модель розглядається нами, як стратегічний напрям розбудови нової української школи, основні положення якої ґрунтуються на наукових засадах, так і на ціннісних орієнтаціях, політичних і світоглядних позиціях громадянського суспільства.

Організація навчально-виховного процесу за цією моделлю здійснюється диференційовано, з урахуванням специфічних можливостей і потреб кожної дитини, поваги до її особистості, ставлення до неї як до свідомого, рівноправного суб'єкта освіти. У цьому контексті інтегроване навчання не виключає можливість проведення спільних зі здоровими дітьми занять з образотворчого мистецтва, музики, співу, фізичного виховання, трудового навчання та спільної участі в інших позакласних заходах. А це, у свою чергу, створює умови для активної участі дітей в усіх складових навчального процесу та сприяє їхньому подальшому розвитку.

Таким чином, навчання учнів з особливостями інтелектуального розвитку в умовах освітньої інтеграції, забезпечуючи право кожної дитини на доступну освіту та вибір обсягу і форми її одержання, максимально враховує і високі вимоги, що ставить суспільство до освіти дітей і можливості її одержання.

Література

1. Бондар В.І. Від рівних прав до рівних можливостей // Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів: Практично зорієнтований посібник / За ред. І.Г. Єрмакова та ін. – Дніпро: «Інновація», 2018. – С. 32-41.

2. Бондар В.І. Тенденції розвитку освіти дітей з психофізичними вадами в Європі та Україні // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка. Серія: Соціальна педагогіка, 2012. – Вип. XXI, Ч. 1. - С. 7-27.

3. Дефектологічний словник: Навч. посіб. / За редю В.І. Бондаря, В.М.Синьова. – К.: «МП Леся», 2011 – 528 с.

4. Подласый И.П. Курс лекций по коррекционной педагогике: Учеб. пособие для студ. сред. спец. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – С. 238.

5. В.М.Синьов, В.І.Бондар Освітня інтеграція учнів з інтелектуальними порушеннями. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. – 2015. – 398 с.

Бондаренко А.О.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ РОЗПОВІДІ ЗА СЕРІЄЮ СЮЖЕТНИХ КАРТИНОК

Важливе місце в системі роботи з формування та розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку відводиться навчання розповідання за картиною, а згодом за серією сюжетних картинок.

В основі розповідання за картиною лежить опосередковане сприймання навколишнього життя. Картина розширює і поглиблює дитячі уявлення про природні та суспільні явища, впливає на емоції дітей, викликає інтерес до розповідання. Значення цього виду занять для розширення та активізації словника, формування зв'язного граматично правильного мовлення, а також розвитку процесів сприймання, уяви, логічного мислення відмічається багатьма науковцями, такими як: